

danigheden der toonaangevende schilders waren in filosofisch getinte verhandelingen in den breede vastgelegd en ondergeschikt gemaakt aan een eenheid, die alle problemen van het geestelijk leven omvat hield. Herleest men deze studies, dan moet men erkennen dat ons inzicht zich wel verruimd, maar daarom nog niet zoo bijzonder veel meer verdiept heeft. In de tweede helft van de 19de eeuw heeft door allerlei, hier niet te vermelden redenen, de toen dwingend geworden eisch van een verruiming van ons inzicht een veel vertakte en nog steeds voortdurende specialiseering in het leven geroepen. De aanwas van het te ontleden materiaal is enorm geweest en had een differentieering ten gevolge van talloze stijleigenaardigheden, van „scholen”, van richtingen, die weer onder te verdeelen zijn in honderden schilders en kunstenaars, wier persoonlijkheden min of meer hun stempel op een bepaalde richting of stijl hebben gedrukt. Het groote terrein der vrije kunsten werd afgebakend in een oneindig aantal vakjes. Het rijk geschakeerde beeld dat de schrijver van de Kultur der Renaissance had geschetst bleek aan volledigheid verre te kort te schieten, ook al had het aan waarheid gewonnen. Men is thans zoover dat men vrijwel voor elk schilderij en elke kunstuiting een vakje kan aanwijzen. Ieder, die den catalogus van deze expositie van Italiaansche kunst met aandacht bestudeert, zal getroffen worden door de inderdaad imposante „vakjeskennis” die zich hierin verschuilt. De kunstwetenschap en zij niet alleen heeft deze weg willen bewandelen om eens misschien tot een zuiverder ontleding te kunnen geraken van de groote stroomingen, die de eeuwen in schommeling hielden en zich kristaliseerden in slechts enkele groote figuren. Een ieder kan begrijpen dat deze veelheid van factoren en deze meedoogenlooze differentiatie, tengevolge van een noodzakelijk gevoelde specialiseeringszucht, de eenheid niet ten goede is gekomen. Het ontbreken van hoogtepunten op de tentoonstelling van Italiaansche kunst onderstreept ongewild, maar luce clarius, de gevaren die de wetenschap dreigen te verstarren en verdorren, indien door de bijzaken de hoofdzaken uit het oog worden verloren. Doch deze crisis, onmacht en onmogelijkheid tevens om het geheel te overzien en te beheerschen, komt de wetenschap te boven; er zijn genoeg teekenen van kentering te signaleeren om op dit punt niet al te pessimistisch te zijn. Hier niet te wijzen op de onmiskenbare relatie tusschen het aspect van deze expositie en den stand der kunsthistorische kennis van heden zou echter een miskenning inhouden van een der diepere oorzaken, die een bevredigende bezichting van het tentoongestelde soms tot wanhopens toe bemoeilijkten.

Wat het door deskundigen bijeengebracht ensemble betreft, de keuze van de voorwerpen der ceramiek, van het glas en de bronzen, van de teekeningen vooral, deed hier zien hoe rijp en ontzaggelijk verrijkt een en ander reeds voor een samenvatting, die verhelderend werkt, geworden is. Zij deed tevens uitkomen langs welke banen de gecompliceerde veelzijdigheid eener cultuur,